Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

# БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | № 62 (18085) | 1989 оной мартын 15, среда | Сэн 3 мүн.

## ЗАХЯАНУУД ҮГТЭБЭ

Зэдын национально-территориальна 520-дохи һунгуулиин округһоо СССР-эй арадай депутадта кандидадуудаар бүридхэлдэ абтаһан Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахамад зоотехник Г. Ч. Чойдопов, Түнхэнэй районой Туранай совхозой профкомой түрүүлэгшэ Б. Л. Маншеев гэгшэдэй эзэлжээтэ уулзалга Захааминай районой Далахайн болон Санагын һунгагшадтай һаяхан боложо үнгэрбэ. Энэ уулзалга Утаатын соёлой байшан соо боложо үнгэрөө.

Г. Ч. Чойдоповой этигэмжэтэ нюур Зэдын районой Гэгээтын дунда һургуулиин түүхын багша А. Д. Бадмаев түрүүлэн үгэ абажа, СССР-эй арадай депутадта кандидадай намтартай һунгагшадые танилсуулба. Гомбо Чойдабаевич Чойдопов, Зэдын районой Елто нютагта 1946 ондо төрөөһэн байна. 1965 ондо Улаан-Удын 11-дэхи ГПТУ-да һуража дүүргээд, Абхазиин Очамчира хотодо, һүүлээрнь түрэл районойгоо «Мир» колхоздо электромонтеероор ажаллаа. Совет Армида алба хэһэнэйнгээ һүүлээр Буряадай худео ажахын институтда орожо, тэрэнээ 1974 ондо амжалтатайгаар дүүргэжэ, зоотехник мэргэжэлтэй болоо. Районойгоо «Мир» колхоздо зоотехнигээр, «Октябрьскийй» совхозой ахамад зоотехнигээр худэлжэ байһанаа, 1981 онһоо Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ажаллажа эхилһэн байна.

Урагшаа һанаатай, ажалша бэрхэ энэ хүнэй удридалга доро Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой зооветмэргэжэлтэд амжалта түгэс ажаллажа, горитой дүнгүудые туйлажа эхилээ. Эдэ амжалтануудтань нүхэр Чойдоповшье өөрынгөө багa бэшэ хубитые оруулалсажа, Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник гэһэн хүндэтэ нэрэ эзэргэдэ хүртөө һэн.

Нүхэр Г. Ч. Чойдопов суглараг шадые өөрынгөө программатай танилсуулхадаа, худее нютагта түрөһэн, тэнжэһэн хүн хадаа, худее нютагта — ехэшье, багашье һуурин тосхонуудта ажаһуудаг бүхы хүнүүдэй ажалай болон ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулха, байрын гэрнүүдэй, социально-ссёлой болон үйлэдбэриин объектнүүдэй, хүүгэдэй, һургуулиин, медициныйн эмхи зургаануудай байдалай асуудалнуудта нэн түрүүн гол анхаралаа хандуулха тухайгаа мэдүүлбэ.

Тиихэдэ Б. Л. Маншеевэй этигэмжэтэ нюур Түнхэнэй районой Туранай совхозой парткомой секретарь Дамдин Цыренович Шагдуров арадай депутадта кандидадые суглараг шадтай танилсуулхадаа, тэрэнэй намтар тухайнь дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэһэн байна. Барилгашан-инженер мэргэжэлтэй энэ нүхэр бүхы юумэндэ хамсыгаа шуун, хам оролсодог дээрэһээ нүхэд зондоо хүндэтэй болоһон юм. Тиигээд Туранай совхозой профкомой түрүүлэгшээр һунгагдаа. Тэрэнэй эдэбхи үүсхэлээр, энэ хүнэй удридалга доро тус совхоздо ехэ юумэн хэгдээ.

Тиигээдшье энэ хүнэй урдаа табиһан хараа бодолынь яһала баяи, һонирхолтой. Нүхэр Маншеев худее ажахыда үзэгдэдэг хүндэ хүшэр гар ажалай худэлмэриие хүнгэдхэхэ тухай һаналаа табиха байһанаа мэдүүлээ. Холын гүүртэнүүдые электрэй элшэ хүсөөр хангаха, мөн тэндэ хүрэхэ хергынуудые заһабарилха гэһэн дурадхалнуудынь манай совхозуудай ажалшадта илангаяа һайшаагдаа. Тиихэдэ малшадые али бүхы талаарнь хангалгые һайжаруулха тухай оролдолго гаргаха байһандань баясамаар.

Гэхэтэй хамта манай Закаменск хотын мяханай комбинадай байшан нэльбэн шэнэлхэ, овощ хадагалха бааза һайжаруулха, мөн бусадшье олон барилгануудые хэхэ тухай асуудалнууд нүхэр Маншеевэй программа соо оруулагданхай. Арадай депутадта кандидат Б. Л. Маншеевэй хараа бодол саашадаа бүришье һонирхолтой байгаа. Захааминай районой Далахайн совхозой директор В. Л. Хартаев үгэ хэлэхэдээ, хэрбээ энэ нүхэрэй депутат болоод, энэ программаяа гүйсэд бэелүүлээ һаань, манай совхозой ажалшадай байдал эли бодо һайжарха һэн гэжэ хэлээ.

Үгэ хэлэһэн һунгагшад арадай депутадта кандидадууд Г. Ч. Чойдопов, Б. Л. Маншеев гэгшэдтэ захяануудые үгэбэ. Санагын дунда һургуулиин багша Б. Б. Бахутов һүргуулиин шэнэ байшан бариха тушаа хэлэбэ. Утаатын дунда һүргуулиин багша З. П. Бичиханова интернадай шэнэ байшан бодхоохо, мөн хүүгэдэй хүргэмэй һургуулиин филиал нээхэ тухай дурадхал оруулаад, энэ захяанууднай һунгалтаһаа һунгалта хүртэр нигээд лэ, саарһан дээрэ бэшэгдээд үлэдэг юм гэжэ тэмдэглэбэ. Мүнөө хубилган шэндхэлгын үедэ болохоёо байһан һунгалташье шэнээр үнгэргэдхэнь. Тиимэһээ эдэ захяанууднай одоошье бэелүүлэгдхэ бээз гэжэ екэтэ найдажа байһанаа мэдүүлээ. Санагын совхозой түлөөлэгшэ Г. Ц. Бадмаев үгэ хэлэхэдээ, мөн лэ совхозойнгоо малай холын гүүртэнүүд дээрэ электрэн гэрэл оруулха, Далахайһаа Закаменск хүрэтэр хергы асфальтаар хушаха тушаа тогтобо. Дабаатын эхин һургуулиин багша Д. Г. Доржиева нютагтаа найман жэлэй һургуули нээхэ, мөн хүүгэдэй саад бариха, Санагада шудэнэй врачые худэлгэхэ тухай захяанууде хэлэбэ. Тиихэдээ энэ талаар үзэгдэдэг дутагдалнуд дээрэ онсо тогтоһон байна. Далахайн совхозой трактерист Б-Ц. С. Будаев Утаата Далахай хоёрой хоборондо урдадаг Оронгодой голдо хүүргэ бариха тухай һанамжа оруулаа. Зундаа энэ уһан айхабтар түргэнөөр, ехэзр үерлэжэ, Далахайн хүн зон олон хоногоор уһанда хаагдадаг байна.

Суглаакай түгэсхэлдэ Түнхэнэй районой түлөөлэгшэ, уран зохёолшо Ардан Ангархаев үгэ хэлэжэ, мөн манай нютагайхидта зорюулһан шүлэгөө уран гоёор уншажа, суглараг шадые баясуулаа. Зэдын районой түлөөлэгшэ Д. Ж. Дагбаев мөн лэ баярай һайхан үгэнүүдые хэлэжэ, суглараг шадта хамаг һайниие хүсэнэн байна.

СССР-эй арадай депутадта кандидадууд Г. Ч. Чойдопов Б. Л. Маншеев хоёрой хэн нэгэнинь депутат боложо, һунгагшадайнгаа үгэнэн захяануудые дүүргэхын түлөө үнэн зурхэнһөө оролдохо бээз гэһэн найдал суглараг шадай доссо энэ үдэшэ түрөө.

Депутадта кандидадууд удаань Зэдын районой һунгагшадтай уулзалгануудые үнгэргэхэ юм.

**Х. ДАМПИЛОВА,**
**манай штатнабэшэ корр.**
Захааминай район.

**«Бурводстройн» барилгын управленийн Заречный оньһожоруулагдамал нүүдэл колоннын шулуушан А. А. Хромов арбан табан жэлэй туршада эндэ хүдэлнэ. Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй нэгэн Анатолий Андреевич үндэр мэргэжэл шадабаритай, хүн зонойнгоо дунда хүндэтэй юм. Хүн зонтой үгээ ойлгосожо ядадаг бэшэ А. Хромов СССР-эй арадай депутадуудай һунгалтые ажалай бэлэгүүдээр үгтаха гэжэ нүхэдөө уряална.**

**ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү барилгашан А. А. Хромов.**
В. ПЛУТТЫН фото.

### Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

## БАРАГ НАЙДАЛ БИИ

Сагаан һарын барагдажа, сагай хабар тээшээ нилээд дүхөөшье һаань, үбэлэй хүйтэйэй амин үшөөл ехэ бууряадхинагүй. Тиимэһээ малай үбэлжэлгын харюусалгатай, хүшэр хаһа ходороогүй байна гэжэ малшад һайн ойлгоно.

Манай совхоздо байгша оной үнгэрһэн февраль, мөн март һарада 4000 хүрьган абтаха ёһотой. Мүнөө хонишодой бригадануудта 2500 гаран хүрьгад абтаад, бүрин бүтэн түлжүүлэгдэнэ. Хонишод коммунистнууд Ц. П. Будаев, Б. Д. Гомбоев гэгшэдэй даадаг бригаданууд урда жэлэйхидэл адли мүнөөшье хүрьга һайн абажа байна. Залуу коммунистнууд Ирина болон Цымпил Будаевтанай отарада бүхы 500-ээхэ хонидһоонь 300 гаран хүрьгад абтанхай. Мартын 20 болотор тэдэнэр бүхы хонидоо түрүүлжэ, зуун эхэ хонин бүриһөө 100-һаа үсөөн бэшэ хүрьга абажа түлжүүлхэ дүүрэн эрмэлээлтэй. Тэрэшэлэн ахалагша хонишод Баян Гомбоев, Цырен Бадмаев гэгшэдэй бригаданууд һаһал зуутан болохо гүйсэд арагатай.

Хэрбээ үнгэрэгшэ жэлдэ бүхы совхозоороо зуун эхэ хонин бүриһөө 73 хүрьга түлжүүлһэн һаа, мүнөө жэлдэ зуунһаа адагынь 85 хүрьга томо болгохо зорилго табигданхай.

Энэ жэлэй үбэлжэлгын үедэ хонин һүргэнай үбһэ тэжээлээр дутамагтуй һайн хангагданхай гаража байна. Урданьэ із хирэдэ хонидто эдюулхэ талха тарианай зүйлэй тон бага болоһон байдаг һаань, мүнөө эхэ хонин бүхэндэ үдэрэй 500 грамм тарна талха эдюулнэбди. Энэ тэжээл хүхэ ногоонай гараатар хүрэхэ зергэтэй. Бригаданууда өөһэдынь бэлэдхэһэн үбһэн, зелёнко яһала бии. Дуран соонь эдюулхэ һолоомоншье байгаа ааб даа. Юрэдөөл энэ талаар һанаагаа ехэ зобохо юумэн үгы.

Бидэ һү һаалиин нэгэл фермэтэйбди. Үнгэрһэн жэлдэ Иннокентьевкын МТФ үнэн бүриһөө 2008 килограмм һү һаажа, район соогоо дундуур тоотой гараа һэн. Түрүү һаалишан М. Н. Семигузова үнэн бүхэнһөө 2732 килограмм, мөн үнинэй һаалишад В. Б. Рекунова, Л. Е. Шкедова гэгшэд 2310—2340 килограмм һү һаанан байна. Фермын бүхы 16 һаалишанай зургаанийнь лэ үнэн бүриһөө 2300 килограммһаа дээшэ һү абажа шадаа.

Энэхэн дээрэһээ манайда һүн үшөөл бага һаагдана, энэ талаар урагшаа эрид алхам хэхэ ёһотойбди гэжэ манай һаалишад мэдэрнэ. Тиимэһээ энэ жэлэй эхинһээ хойшо һу һаалиие дээшэлүүлхэ, энээн тушаа бүхы шухала хэмжээ абаха гэжэ хэлсэһэн байнабди.

Энэ талаар зарим тэды үрагшаа алхам хэгдэжэ байна гэжэ хэлхэх үндэһэншье бии. Жэшээлхэдэ, нёдондо энэ үедэ фермэдэ үнэн бүриһөө үдэрэй 4,5 килограмм һүн һаагдажа байһан һаа, мүнөө 5,8 килограмм абтана. Хэрбээ нёдондо энэ үедэ суудхын 14 центнер һү тушаадаг һаа, мүнөө 17 центнертэ хүргэнэбди. Һү һаали бага багааршье һаа, нэмэнэ. Үнгэрэгшэ январь, февраль һарада унэн бүриһөө дунда зергээр 310 гаран килограмм һүн абтаа гэхэ гү, али энэ дүнгүүдээрээ фермэмнай район соогоо мурысөөндэ түрүүшын 5—6 коллективүүдэй зергэдэ гараа.

Габэшье һү һаалиие үшөөл дээшэлүүлхэ шухала гэжэ ойлгогдоно.

Фермын коллектив энэ жэлһээ арендэ хэрилсаанай гуримда оронхой. Мүнөө тэдэнэр һаамхай үнэн бүхэндэ үдэрэй 2 килограмм талха хялуун уһанда худхажа, эһээжэ, бурдууг болгоод үгэнэ, мөн 20 килограмм силос гү, али сенаж, хилмол үбһэ, һолоомо эдюулнэ. Эндэ һанаагаа зобохо юумэн гэхэдэ, үнэдтэ эдюулхэ үбһэн бага болоо. Тиимэһээ һолоомо хэршэжэ, буйлуулжа үгэхэ болонобди.

Тобшоор хэлэхэдэ, сагаан эдеэ гүрэндэ худалдаха жэлэй түрүүшын кварталай түсэбые уридшалан дүүргэхэ арга бии.

Эдэ үдэрнүүдтэ тус тустаа 370 килограмм шэгнүүртэй арбаад шахамал үхэр мяханай комбинадта тушаагдажа, мяха гүрэндэ худалдаха кварталай түсэб болзорһоо үрид дүүргэгдэбэ.

Малай үбэлжэлгын амжалтатайгаар үнгэргэгдэхынь тула фермэ, отараануудта худалдэг малшад, хонишодой ажаһуудалай эрилтэнүүдтэ али болохо анхаралаа хандуулха хэрэгтэйнь мэдээжэ. Тиимэһээ недели бүхэндэ комплексно хангалга малшадай үбэлжөөнүүдтэ таһалгаяагүй ябадаг. Энэ бригадада соёлой, медицинын, худалда наймаанай, хэрэглэмжэ хангалгын худэлмэрилэгшэд оролсодог юм. Малшадай һүргуулида ороогүй бага үхибүүд тухэреэн сүүдхын ясли-садта байнгаг-дана.

**Д. САНЖАЕВ,**
**Хэжэнгын районой Худанай совхозой парткомой секретарь.**

## 22000-дахи ЛОКОМОТИВ

**Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой локомотив хабсаралгын цехэй үүдэнһээ 22 мянгадахи локомотив заһабарилагдан гаргагдажа, ороной түмэр замда эльгээгдэбэ.**

**Заводой коллективэй заһабарилһан түрүүшын паровоз Забайкалиин түмэр замай түлөөлэгшэдтэ 55 жэлэй саана дамжуулан үгтөө бэлэй. Тэрэ сагһаа хойшо завод танигдахаар бэшээр хубилгагдаа, заһабарилагдадаг локомотивууд хүсэтэй, ондоо болоо. Мүнөө эндэ ВЛ-80 тухэлэй орёо байгуулалтатай электровозууд заһабарилагдана. Иимэ электровозые түгэс мэргэжэлтэй, эрдэм мэдэсэтэй худэлмэришэд заһабарилна.**

**Локомотив заһабарилгын үйлдвэриин цехүүд соо 22 мянгадахи локомотив «хоёрдохи амила» абажа, хэрэглэгшэдтэ дамжуулагдаа. Слесарьнүүдэй, электро-хабсаргашадай, шэрдэгшэдэй болон бусад бригаданууда орондосотой һайгаар ажаллаагүй һаа, шэрын үнэртэй энэ электровоз графитай ёһоор заводой проходнойһоо гарахагүй һэн. Тиимэһээ энэ хэрэгтэ хабаатай бүхы бригаданууда коллективүүд харюусгаргатайгаар ажаллажа, саг соонь хэрэглэгшэдтэ эльгээгээ.**

**Т. СОБИНКОВА.**

## ЖЭЛЭЙ ЭХИНҺЭЭ ЭРШЭТЭЙГЭЭР

**Галуута-Нуурай ой модоной оньһожоруулагдамал ажахын коллектив районой промышленна предприятинуудай дунда дэлгэрһэн социалис мурысөөндэ нэгэнтэ бэшэ эрхимлэһэн. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэлэй дүнгүүдээр өөрынгөө бүлэг соо түрүүлжэ, районой Хүндэлэлэй самбарта оруулагдаа юм.**

**Жэлэй эхиндэ болоһон суглаанда туйлаһан амжалтаяа шүүмжэлхы ёһоор сэгнэжэ үзсөд, эршөөд һуладхангүй абаһан үялгануудаа, түсэбтэ даабаринуудаа жэншэдгүй дүүргэхэ гэжэ шиидээ. Тиин ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар ажаллажа эхилһэн энэ жэлэй түрүүшын хоёр һарын даабаринуудые сүм бэелүүлһэн байха юм. Жэшээлэн хэлэбэл, баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха түсэб амжалтатай дүүргээ. Модо шэнгэрүүлэн отолжо, 48 мянган тухэригэй продукци үнгэрэгшэ һарада хүн зондо худалдаа. Тиигэжэ ашаг олзо ехээр абажа, үйлэдбэриеэ, социальна һалбарияа хүгжөөхэ аргатай болоо.**

**В. МИХАЙЛОВ.**

## ЙРАМДАЛАЙ СОВЕТ ЫН КОНФЕРЕНЦИ

...шангай Колон-...артын 13-да ...да Эб най-... жасаһаа, эб ...далаа нэгэдэл-...ондын хариль-...мсэдэг совет ...дэй умэнэһөө ...депутадуудые ...ка конферен-... СССР-эй ара-... кандидат до-...лөөө тэмсэнэн ...цкин эхин нии-... бусад иимэр-...дһаа юугээрээ ...нунгалтын ус-...ич ямараар ябуулагдаһан тухай һунгуулиин комиссиин түрүүлэгшэ А. Т. Кислов суглараг шадта мэдээсэбэ. Тусхайлбал, хаа хаанагүй үргэдхэгдэмэл бюроонууд, пленумууд, эдэбхитэдэй суглаанууд болоо гэжэ тэрэ хөөрөө.

Кандидадуудтай уулзалгануудай үедэ ерэдэйн депутадуудта дурадхалнууд, захяанууд өрөһөн, тэдэнэй хамтын хараа бодол тодорхойлогдоһон байгаа. Конференциин делегадууд олохон бүтэмжэтэй һайн дурадхалнуудые оруулаа.

Удаань һунгалтын гуримые сахижа, бүридхэлдэ абтаһан бүхы 616 делегат нюусаар дуугаа үгэжэ захалба. Дуугаа үгэлгые тоололго хүлеэгдээгүй үрэ дүнгүүдые үгэбэ: орёдсол 5 кандидат шухала дуу — 50 гаран процент — абаһан байха юм. Эдэмнай хэд бэ гэбэл, «Советская Белоруссия» колхозой түрүүлэгшэ В. Л. Бедуля, «Литературная газетын» политическэ шэнжэлэгшэ Ф. М. Бурлацкий, «Шатарай шэнжэлэл» журналай ахамад редактор А. Е. Карпов, Эб найрамдалай совет жасын правленийн түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. П. Маслин, космонавт-шэнжэлэгшэ С. Е. Савицкая гэгшэд болоно.

Тиигэжэ депутадай хоёр мандат эзэсэ олсбогүй. Энэ асуудалые мартын 14-дэ дахиһаа зүбшэн хэлсэжэ, тэрэниие хэлыдэ үнгэргэхэ байһан тухай удэр тодорхойлхоор шиидхэгдээ.

(ТАСС).

## РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

## УКАЗ

**БУРЯАДАЙ АССР-эй ДОТООДЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ МИНИСТЕРСТВЫН МИЛИЦИИН ПАТРУЛЬНО-ПОСТОВОЙ АЛБАНАЙ ПОДРАЗДЕЛЕНИИН ХУДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ «НИИТЫН ГУРИМ САХИХА ТАЛААР ЭРХИМЭЭР АЛБА ХЭҺЭНЭЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ**

Гэмтэдые барихадаа эрэлхэг зориг харуулһанайнь, шиидхэхы ябуулгануудые хэлэлгэнь түлсо СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй үмэнэһөө **«Ниитын гурим сахиха талаар эрхимээр алба хэһэнэй түлөө»** медаляар шагнаха:

**Бальжиров** Амгалан Станиславовичые — милицийн младша сержант;

**Батлаев** Загда Данзановичые — милицийн ахалагша сержант;

**Дугаржапов** Чимит-Доржо Жамсаевичые — милицийн старшина;

**Холхоев** Сыren Шыриповичые — милицийн старшина.

**РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ В. ВОРОТНИКОВ.**
**РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь С. ЧИСТОПЛЯСОВ.**

Москва, 1989 оной мартын 13.

## ПРАВДА БУРЯТИИ

*Мүнөөдэрэй номерто*

СССР-эй арадай депутадуудта кандидадууд эдэ үдэрнүүдтэ һунгалтын урда тээхи уулзалгануудые үнгэргэхэдөө, һунгагшадһаа захяануудые абаа, арадай депутат болоо һаа, ямар худэлмэри ябуулха тухай хараа түсэбүүдтэйгээ тэдэниие танилсуулна. СССР-эй Верховно Советэй депутат байгшад хэр худэлдэг байгааб гэһэн асуудал мүн лэ һунгагшадые һонирхуулна. Газетын штатнабэшэ корреспондент В. Карнаухова ЛВРЗ-гэй дизельнэ цехэй слесарь Ю. Н. Родьсвтой энээн тухай хөөрэлдөө. Энэ хөөрэлдөөниинь мүнөөдэрэй номерто толилогдобо.

Городойхид худее нютагай ажалшадта шеф ёһоной ямар туһаламжа үзүүлхэб, тэрэниие эмхидхэлгэдэ ямар дутагдалнууд гаранаб? КПСС-эй горкомой секретарь А. С. Коренев газетын корреспондентдэ энэ асуудалаар харюу үгэбэ.

Буряадай областной партийна организацийн элитэ ажал ябуулагшадай нэгэн М. Н. Ербановай түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан олониитын баярай суглаанай тоосоон номерто бии. Тэрэнэй автор — И. Владимиров.

СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Геодези болон картографийн управленийн подразделениүүдэй нэгэнһээ журналистнууд П. Цырендоржиев, Б. Гадьяновай хэһэн фоторепортаж «Геодезистнууд» гэһэн гаршаг тай.

**КПСС-эй XXVII сьездын шийдвэрнүүдые бүтүүлхын төлөө**

# НЭГЫЕ ОТОЛООД, ХОЁРЫЕ УРГУУЛХА

Буряадай модо бэлэдхэлэй, модо болбосоруулгын ба түлишын һалбаринь предприятинуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Зүүн Мүрэнэй леспромхоз нэгэнтэ бэшэ илажа гараһан байха. 1988 оной дурбдэхи кварталай дүнгүүдэр илгашадай тоодо өөрөгөй орсо гэжэ дуулаад, нэгэ талаһаа баярлааб, мүн голхороодшье абааб. Энэнэй ушар шалгаагаан тайлбарилһуу.

Түнхэн нютагнай байгаалиин хэшэгээр баян юм. Дурбэн зүгһөө хада, уулаар хүреэлээгэй тула сй мэдэн соо «үлгыдүүлэнхэй» гэжэ һанамаар. Гэбэшье агаарай онгосодо һууже, дээрэһээ доошоо шэртэн харахада, малаан нюсэгэн болоһон хада гүбэнүүдые, сйн соорхойнуудые сбёормоор. Иимэ хоһон хүндан участогууд одоол эдэгэшэгүй «шарха» мэтээр һанагдана бэшэ гү?

Миниий һанамжаар, манай райондо хэмһэ, ехэ модон бэлэдхэгдэнэ. Тус леспромхозһоо гадна ондоо олон бригадануд эндэ ажал ябуулгаяа үргэнеер эрхилэнхэй. Казахлес, Узбеклес нэгэдэлнүүдэй түлөөлэгшэдтэй ушархат.

Гадна тон һайн шанартай, дээдэ зэргын модон Япондо, Кемеровскэ областьдо, Ставрополиин хизаарта эльгээгдэдэг байна. Байгаалиин хэшэгтэ хэмжээн гэжэ бии, отолхо, бэлэдхэхэдээ хэмһэ үлүү гарана бэшэ аалди. Миниий бодомжые дэмжэхэ хүнүүд олон гэжэ хэлэхэ байнаб.

Өөрын иимэ һанамжаяа хэлэбэшье, леспромхозой үйлэдбэриин хэрэгүүдтэ тогтохо гээ һэм. Модо бэлэдхэхэ талаар түсэбтэ даабаряа нёдондо эдэмнай 103,7 процент дүүргээ. Хүреедэмэл материал гаргалга өөрэгөй үлүүлэн дүүргэгдээ юм.

Нэгэ хүнэй һарын дунда зэргын ажалай салин хүлһэн 276,8 түхэриг хүрэдэг болоо. Үнгэрһэн жилдэ предприяти түсэбэй ёһоор, 287 мянган түхэригтэ олзо орошо абаха аад, 320 мянган түхэригтэ хүргөө.

Ажалай түрүүшүүл бусадта хэзээдэшье бодото жэшээ харуулдаг гээшэ. Ямаршье һалбарида, ямаршье худэлмэридэ иимэ хүнүүдэй нүлсен ехэ байдаг. Жолоошон Б. Б. Ангамаевые түрүүлэн нэрлэмээр. Үбэлэйшье, зунайшье үедэ тэрэ булганнаа эртэлэн ой мэдэн тээшэ агта «хүлэгее» заладаг зантай. Тэрэнние уридлаһан ушар ороодоо байгаагүй шахуу. Жилэй туршада нухэр Ангамаев 7500 кубометр модо зөөхэ уялгатай юм. Энэ уялгаяа 119,3 процент дүүргэнхэй.

Бэлэдхэгдэһэн модо Хүлтүүг руу зөөдэг жолоошон Б. Ш. Парпаев бэрхэшүүлэй тоодо сроно. «Автомашинадаа үгэеэ дуулгажа шададаг даа», — гэжэ коммунист Б. Ш. Парпаев тухай хэлсэхыень дуулаһан байхаб. Модо отолон унагаагша Б. Б. Гыргенов, модо таллуулдаг трактер жолсодогшо В. Б. Халэушкеев гэгшэд сорэгүй шалгардаг гээшэ. Рамщик В. Г. Галсановай нэрлэгдэхэнь, бэшэнгүй ерхихын аргагүй һэн.

Нилээн томо энэ коллектив өөрын партийна организацитай юм. Тэд һүүлэй жэлнүүдтэ партийн эгээл хүн абганагүй шахуу. Энэ коллективтэ мүнөө сройдсол 8 коммунист тоологдоно. Коллективэйнгээ эдэбхиие дээшэлүүлхэ, байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглахэ хэрэгтэ анхаралыень хурсадхаха хэрэгтэй байгаа гэжэ һананаб.

Арадай ажахын хэрэглэмжые хангахын тула модо отолходоо, худэлмэриин бүхы технологи сахиха, ажалай һүүлээр зурууд участогаа һайса сэбэрлэхэ, үлүү һоог модо һалгаахагүй гэһэн дүрим сэдьхэлэй үргагаар сахигдаха ёһотой. Тиимын тулада залуушуулые һурган хүмүүжүүлхэ, залуу шэнэ халаанние партийн эгээгдэ олоор абахэ хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Партийна организацийн секретарь Б. Д. Тахановай энээн тухай бодожо үзэхеер болсо.

Экономическа һуралсал эндэ зарим тэды үнэгэрсэгдэдэг юм. Ажахын экономист Г. Д. Фролова хэшээлнүүдыень үнэгэрдэг. Тэд политическэ-хүмүүжүүлгын худэлмэри һэргэгдэхэ ёһотой гэжэ һанагдана. Орон доторней шэнэдхэлгын ябуулагдажа, хүн зоной аргагүй эдэбхижээд байхада, бүхы юумээр һонирхожо, олгожо ябажа байхаар ха юм.

Ажал эмхидхэлгын шэнэ онол арганууд нэбтэрүүлхэ тушаа эндэ һанаата болонод. Доодо складай коллектив бригадна подрядай гуримда оронхой. Мүнөө коллективэй бусад подразделениннүүдые шэнэ гуримда оруулха талаар экономическа тоолон тодорхойлго хэгдэжэ байна.

Гэхэтэй хамта, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэриин хэрэгүүдтэ тогтохо гээ һэм. Модо бэлэдхэхэ талаар түсэбтэ даабаряа нёдондо эдэмнай 103,7 процент дүүргээ. Хүреедэмэл материал гаргалга өөрэгөй үлүүлэн дүүргэгдээ юм.

Нэгэ хүнэй һарын дунда зэргын ажалай салин хүлһэн 276,8 түхэриг хүрэдэг болоо. Үнгэрһэн жилдэ предприяти түсэбэй ёһоор, 287 мянган түхэригтэ олзо орошо абаха аад, 320 мянган түхэригтэ хүргөө.

Ажалай түрүүшүүл бусадта хэзээдэшье бодото жэшээ харуулдаг гээшэ. Ямаршье һалбарида, ямаршье худэлмэридэ иимэ хүнүүдэй нүлсен ехэ байдаг. Жолоошон Б. Б. Ангамаевые түрүүлэн нэрлэмээр. Үбэлэйшье, зунайшье үедэ тэрэ булганнаа эртэлэн ой мэдэн тээшэ агта «хүлэгее» заладаг зантай. Тэрэнние уридлаһан ушар ороодоо байгаагүй шахуу. Жилэй туршада нухэр Ангамаев 7500 кубометр модо зөөхэ уялгатай юм. Энэ уялгаяа 119,3 процент дүүргэнхэй.

Бэлэдхэгдэһэн модо Хүлтүүг руу зөөдэг жолоошон Б. Ш. Парпаев бэрхэшүүлэй тоодо сроно. «Автомашинадаа үгэеэ дуулгажа шададаг даа», — гэжэ коммунист Б. Ш. Парпаев тухай хэлсэхыень дуулаһан байхаб. Модо отолон унагаагша Б. Б. Гыргенов, модо таллуулдаг трактер жолсодогшо В. Б. Халэушкеев гэгшэд сорэгүй шалгардаг гээшэ. Рамщик В. Г. Галсановай нэрлэгдэхэнь, бэшэнгүй ерхихын аргагүй һэн.

Нилээн томо энэ коллектив өөрын партийна организацитай юм. Тэд һүүлэй жэлнүүдтэ партийн эгээгдэ хүн абганагүй шахуу. Энэ коллективтэ мүнөө сройдсол 8 коммунист тоологдоно. Коллективэйнгээ эдэбхиие дээшэлүүлхэ, байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглахэ хэрэгтэй

Агитаторнуу... дэй гүйсэдком... шэдтэй хамта... рэ, обогуулж... Хаана һунгаа... жэ абана.

Гэхэтэй хам... Дэндэ-Тайлса... оргиевка һуур... нууд урдаа т... гонуудаа һуу... зонтой саг... хөөрэлдөөнүүд... Дутуу дунд... талаар тэдэн... дүүлгэнүүд... даар хэмжэ... гэжэ ороло... Ашангын. Хүр... дүүдэй гүйс... мэрилэгшэд... нүүдые абаха... гаяа тэдэнэр... жэ байна.

СССР-эй ар... дэй һунгалта... совет демок... гырүүлэх хэр... хаа хаанагүй... баадалсадаг... харуулна.

## Арадай НИИДАДУУД

# ...ГЭЛ НАЙДАЛЫМНАЙ ХАРЮУЛХАЛ

...оной гаража, хаһан зүрһйан асфальт ...ата гүйлгөөд, хойто хажуугаһэнь нэм... ...дэй хабшал, жалганнуудай нэгыень үг... ...од Цыреновтэнэй отарада хүрэжэ ерэ... ...гэрэйнь нааначаһа, хонидтоо уһа бу... ...гадаг тухэрэлгэнүүдэй хажууда, түб... ...ин найажаал хүнэй ябахые обеоржо, ха... ...жо хөөрэлдэбэбди.

...дөөн СССР-эй арадай депутадта кан... Норбоевагай нүхэр Дашижап Цыби... ...ата гэжэ газарта болоһон байна. Е. Р... ...р 1970 онһоо гэр бүлөөрөө хонин ажал... ...юм. Хадалиг Захааминай шэрүүн ула... ...тай дүнгүдые жэлдэ түйлаха ...ь юм бэзэ гэжэ хэлэе. Арадай депутад... ...болоошьегүй байхадаа, Елена Ринчиновн... ...сүүнь районһоо аяар холуур дуулда... ...табан жэлдэ дунда эзргээр 100 эхэ хо... ...зурьга абажа, хонин бүрийнөө 4 кило... ...хайшалаа һэн. Арбан нэгэдэхи табан ...113 хурьган, 4,5 килограмм нооһон бо... ...лоо бэлэй. Арбан хоёрдохи табан жэлэй гурбан оной туршада 100 эхэ хонинһоо дунда эзргээр 116 хурьга абажа түлжүүлэд, хонин бүрийнөө 4,2 килограмм нооһо хайшалаа. Эдэ жэлнүүдтэ түсэбһөө гадуур 2000 хүрьган абтажа, сэбэр утаһанда оруулагдаһан 30 центнер нооһон тушаагдаа. Мүнөө харуулжалжа байһан 508 эхэ хонидойнгоо 100 эхэ хонин бүхэнһөө үнэрһэн жэлдэ 120 хурьга абаа юм. Ашаг үрэтэ ажалайнь габьяа орденууд, медальнуудынь гэршэлнэ. Арадуудай Хани барисаанай, Ажалай Улаан Тугай, Ленинэй орденууд болон олон медальнуудынь ороддосотой ажалайнь гэршэ гээшэл даа.

Нютагай Советые манай буряадууд урдандаа «Зүблэл», «Сомон» гэдэг һэн. Тиимэнээ Елена Ринчиновна үнэхөөрөөл «сууда гаража, сомондо мэдээжэ» хүн юм. Ушар юуб гэхэдэ, Елена Ринчиновна Хамниин сельскэ болон Захааминай районно Советүүдэй депутадаар удаа дараалан һунгагдаһан, мүнөөшье эдэ хоёр Советүүдэй депутадай уялгануудые дүүргэжэ ябадаг. Хонишон хүшэр ажалдаа дарагдаад байнагүй, һунгагшадайнгаа найдалыень харюулжа һураһан хүн юм.

Энээн тухай Хамниин совхозой профкомой түрүүлэгшэ П. Х. Буянтуев иигэжэ хөөрэнэ:

— Елена Ринчиновна Норбоева сельскэ, районно Советэй депутадаар оло дахин таһалгаряагүйгөөр һунга-даһан юм. Мүнөө тэрэ эдэ Советүүдэй депутадэй уялгануудые дүүргэхэнээ гадна партиин Захааминай райкомой бюрогой, АПК-гай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой, Хамниин совхозой партькомой гэшүүн юм. Тиихэдэ агропромой хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэроссин профсоюзна конференциин делегат боложо, тэрэнэй хүдэлмэриндэ хабаадалсаа һэн.

Райсоведэй депутат Елена Ринчиновнада үгтөөд дүүргэгдэнэн һунгагшадайнь захяануудые эндэ дурдая: буудалтын тер, 50 үхибүүнэй байрлаха столовойй интернат Хамниин дунда һургуулиин дэргэдэ барюулагдаа.

Хамнида кулинарна цех, эдеэ хоолой магазин ашаглалгада үгтэнхэй. Хуртагада найман жэлэй ба Бүргэдэ эхин һургуулинууд баригдаа, сельподо автомагазин бии боложо, хонишод, малшадые хангалга һайжараа гэхэ мэтэ. Манай, мүн бусад районуудайшье ажалшадай этигэл, найдалые хүсэд харюулха шедалтай иимэл хүниие СССР-эй арадай депутадта кандидадаар нэрлээ һэмнэйбди,—гэдэ Хамнида болоһон суглаан дээрэ эгэл түрүүлэн Е. Р. Норбоевагай кандидатура дурадхаһан П. Х. Буянтуев хөөрэнэ.

Манай партиин, арад зонай бэелүүлжэ байгаа хубилган шэнэдхэлгэ Елена Ринчиновна Норбоева хамаг сэдьхэл зүрхөөрөө дэмжэжэ, хэрэг дээрэнь бэелүүлэлсэжэ байһан хүнүүдэй нэгэн юм. Өөрөө Елена Ринчиновна 1965 онһоо партиин гэшүүн. Партиин Захааминай райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр В. Д. Порхоев:

— Райкомой бюрогой гэшүүн болоһоор Елена Ринчиновна өөрынгөө арга, шадалые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэдэг, бюрогой хүдэлмэриндэ тон эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм. Шүүмжэлхы удхатайгаар бодомжолдог, ямаршье тушаалтанай хэрэг ажалда үнэн сэхэ сэгнэлтэ үгэжэ шададаг, хэлсэгдэхэ асуудалай уг удхые тон түргэнөөр лаблаад абедаг. Эды баян дүй дүршэлтэй хүнүүд арадай депутат байхаар гээшэ ааб даа. Хэрбээ депутадаар һунгагдаа һаа, Елена Ринчиновна олоной түлөө оролдохо, хүсэ шадалаашье гамнахагүй байхал даа,— гэжэ хэлэнэ.

Сэлэнгын территориальна 361-дэхи һунгуулиин округой бүридэлдэ ороодог районуудай һунгагшадтай уулзалгануудые үнэргэжэ ябахадаа, тэдэнэйнгээ байра байдалые, ажабайдалыень һайжаруулхын тула саг үргэлжэ ороолдожо ябахынгаа хажуугаар ямар асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулха байһанаа нүхэр Норбоева хөөрэжэ үгэнэн байна. Эдээнэйнь зарим тэдые абаад харая.

Нэн түрүүлэн Эдеэ хоолой программые хүсэд бэелүүлгэдэ хабаадалсаха гээд һанана. Арөндиэ подряд үргэнөөр нэбтэрүүлхые, олон тоото хүтэлбэрилэгшэдэй тооень үсөөрүүлжэ, «дээрэһээ» заабариин ёһоор ажал эрхилэлгэ хизаарлахые оролдохо. Саашань, эхэнүүдэй байдал эрид һайжеруулхын түлөө тэмсэхэ болоно.

Залуушуулда онсо анхарал хандуулагдаха юм ха. Залуушуул тухай түсгаар хуули баталха талаар ажал ябуулга захалхаб гэжэ депутадта кандидат найдуулна.

Бага тосхонуудые һэргээлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдаха.

СССР-эй арадуудай, тэрэ тоодо манай республикын яһатан бүхэнэй хосрондын харилсаа улам бэхижүүлхэ, үндэнэн буряад хэлээ үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, ёһо заншалнуудаа нангинаар сахижа ябахын түлөө оролдохо юм.

Элүүрые болон оршон тойронхи байгаалияа хамгаалгын асуудалнууд олон гээшэ ааб даа.

Өөрынгөө программедa оруулһан эдэ болон бусадшье хүсэд шиидхэгдээгүй асуудалнуудые СССР-эй арадай бусад депутадуудтай хамта Елена Ринчиновна дүүргэлсэхэ хүсэд аргатай гээшэ.

Талада бэшэ, тайга соо аад лэ Талата гэжэ юундэшьеб нэрлэгдэһэн энэ отарын хонишодто ошоһон удэрни харуулһалжа байһан 508 эхэ хонидһоо 450 хурьга абанхай байгаа бэлэй. Энэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүрийнөө олон хурьга абаха түсэбтэй СССР-эй арадай депутадта кандидат Е. Р. Норбоевагай гэр бүлын ажалша коллектив хеберай түрүүшын үдэр түсэбтэ даабарияа дүүргээд, 100 эхэ хонидһоо 88 хурьга абанхай хүдэлжэ байба. Үлэзалгануудые үнэргэжэ ябахадаа, бэшэндээ найдажа, һанаа тэнигэн ябаха арга боломжо Елена Ринчиновнада бии байна даа. Үхибүүдынь ажалдань хамһалсана гэжэ очсркынгоо эхиндэ мэдээсээ һэмди. Үнэр баян энэ бүлэ 6 үхибүүдые хүлынь дүрөөдэ, гарынь ганзагада хүргэнэн, дэлгэр сэдьхэлтэй ажалша зон болгон хүмүүжүүлһэн байха.

Ехэ хүбүүн Борисынь түрэл совхоздоо ахамад агроном, Викторынь — Хэжэнгын райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо, Валентина, Ирина басагадынь хүдэлдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд, Валерийнь — совхозой түрүү жолоошодой нэгэн, бага Володинь хонин ажалдаа хүдэлэлсэдэг.

— Зай, Дашижап Цыбикович, дүн хамта хэды хурьгатай болохобта?— гэжэ ябахаяа байхадаа асуухадамни:

— Үнэрэгшэ жэл 100 эхэ хонинһоо 120 хурьга абаа һэмди. Энэ жэлдэ энээнһээ доошоо орохогүйбди даа,— гэбэ.

— Елена Ринчиновнагаймнай бусажа ерэхэдэ, Эхэнэрнүүдэй һайндэрөөр одоо һонин бэлэгтэй, олон хурьгадтай болоод байхатнай ха юм. Ажалдатнай үнэн зүрхэнһөө амжалта хүсэнэб. Баяртай, Дашижап Цыбикович!

— Һайн даа, Баяртай...

**Н. ШАБАЕВ,**
**манай корр.**

**ЗУРАГ ДЭЭРЭ: СССР-эй арадай депутадта кандидат, Захааминай районой Хамниин совхозой хонишон Елена Ринчиновна НОРБОЕВА.**

# ТАЛЫН СЭСЭГҮҮДЫЕ ТЭБЭРЕЭР ТҮҮГЭЭД...

*УРАН ЗОХЁОЛШО М. СТЕПАНОВАЙ ТҮРЭҺӨӨР 75 ЖЭЛЭЙ ОЙДО*

БУРЯАД орондо түрэһэн гү, али ондоо тээһээ ерэзд нютагжаһан ород уран зохёолшод сооһоо бэлигтэйшүүлэйнь нэгэн Михаил Николаевич Степанов байгаа. Буряадай АССР-эй арадай уран зохёолшын үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн М. Н. Степанов мэндэ ябаа һаа, мүнөө 75 наһанайнгаа ойе тэмдэглэжэ һууха һэн.

Энэ зохёолшын гуурһан дорооһоо мүндэлһэн бүтээлнүүдые тоолохо болоо һаа, олон юм бэзэ. Эгээл түрүүшынь зохёол хадаа 1943 ондо бэшэгдэһэн «Забһарлалгын үедэ» («В перерыве») гэһэн сценкэ болоно, 1956 ондо «Байгалай туужа» («Байкальская повесть») гэжэ номоо Улаан-Удэдэ хэблүүлээ. Тэрэл номынь 1959 ондо Москвада «Молодая гвардия» хэблэлээр гараһан байна. «Үүр хираанаар һүни һүндэг» гэжэ эгээл томо захатаяа жараад онуудай эхээр дүүргэжэ, тэрэнь 1963 ондо Буряадай номой хэблэлээр гараһан түүхэтэй. Зүгөөр эдэ номуудынь бэеэ дааһан ботинууд болохынгоо урда «Байгалай толон», «Байгал» журналнуудта толилогдоо.

Би эндэ Михаил Степановай зохёолнууд тухай шэнжэлэл бэшэхэ зориилготой бэшэб, харин тэрэнэй оршуулганууд тухай халта тогтохо зуураа өөр тухайдань дурдалгаяа уншагшадта дурадхаха гэһэн хүм.

Би энэ хүниие үнинэй мэдэхэ байгааб. 1954 ондо Улаан-Удын педучилищи дүүргэнэйнгээ һүүлээр Москвагай Литературна институдай заочно һуралсалай таһагай студентка болоод, Буряад ороноо бусажа, ВЛКСМ-эй обкомой пионернүүдэй ба һурадаг залуушуулай таһагта инструктораар ороод хүдэлжэ байгааб. Тэрэ үедэ Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшээр Н. Г. Балдано, харюусалгата секретараар И. А. Ким гэгшэд хүдэлдэг болоод байгаа юм.

Нэгэтэ өөрынгөө бэшэһэн үсөөхэн шүлэг машинкадуулаад, Уран зохёолшодой холбоондо абаашабаб. Иннокентий Алексеевич тэдэниием уншажа үзоөд, иигэжэ хэлээ һэн:

— Эдээниие зүбшэн хэлсэ. Ши эдэнэйнгээ мүр бүхэниие ород болгоод, һаяар асараарай.

Би шадалаараа оролдожо, шүлэгүүдэйнгээ мүр бүхэниие ород болгобоб. Шүлэгүүдэйм дунда «Москвада» гэжэ зохёол бии һэн. Залуу буряад басаганай анха түрүүшынхээ Москва ошоод ябахадаа, А. С. Пушкинай хүшөөгэй дэргэдэ олон яһатанай түлөөлэгшэдтэй уулзаһые, «Хаанахибта? Аяар холын Хитадһаа айлшаар манда бүүбагта? — гэжэ асуулгаһые тэрэ шүлэг соогоо харуулһан хүм. Һүүлдэнь поэт Цырен-Базар Бадмаевай зууршалгаар тэрэ шүлэгыем Москвагай поэт Владимир Мартынов гэгшэ оршуулаа бэлэй. Тиигээд олон поэдүүдэймнай шүлэгүүдые баһаа оршуулһан байжа, «Стихи бурят-монгольских поэтов» гэжэ ном согсолжо, Улаан-Удэдэ 1956 ондо хэблүүлһэн юм. Тиигэжэ минии «Москвада» гэһэн шүлэгни анха түрүүн ород хэлэн дээрэ гараһан түүхэтэй.

Бэшэжэ байһан темэнээ бага хадуурган алдаба хаб, уншагшад хүлисэхэ бээз.

Зай, шүлэгүүдэйнгээ мүр бүхэниие оршуулжа, сэбэрээр буулгаад, И. А. Кимдэ абашахадам:

— Эдээниие сохюулхабди. Гаргай долоондо зүбшэн хэлсэхэбди,— гээ һэн. Тэрэ үедэ гарагай долоон ажалай удэр байгаа һааб даа.

Болзоотой сагтаа Урай зохёолшодой холбоондо ерэхэдэм, 5—6 хүн һууба. Поэт Ширааб Нимбуев Хоца Намсараев хоёрые абаһаар таниба. Хоёр ород хүн һууба. Нэгэниинь һүүлдэ мэдэхэдэм, тэрэ үедэ залуу уран зохёолшо ябаһан Виктор Сергеев байһан байгаа. Нүүдэдыень бага зэргэ таниха байгааб. Тэрэмни Михаил Степанов һэн.

Зүбшэн хэлсэлгэ ород, буряад-холимог хэлэн дээрэ болоо агша һэн. Ширааб Нимбуев Хоца Намсараев хоёрой буряадаар һанамжаа хэлэхэдэ, Иннокентий Алексеевич үлүү дутуугүйгөөр ород нүхэдтөө оршуулаадхиха юм. Харин шүлэгэймни мүр бүхэниие ород уншаһан нүхэд ород уншаһан нүхэд ород һанамжаяа хэлээ һааб даа. Дарууханаар, залуу хүндэ үнэн зүрхэнһөө һайниие хүсэжэ, һайхан үгэеэ хэлэн, Михаил Степановай уриханаар минэрэн нам тээшэ харан һууһые мартагшагүйб.

— Москвагай образ аргагүй ехэ, шубуунай ниидэдэг үндэрһөө хараад, нюдөөрөө хаймадажа хүсэ хүрэхэгүйш. Москва — Эхэ ороноймай зүрхэн. Анха түрүүн Москва хүрэжэ ошоод, сэдьхэл зүрхэеэ долгисуулжа байһан залуу хүнэй мэдэрэлые автор яһала харуулжа шадаа гэжэ һананаб. Зүгөөр Александр Сергеевич Пушкинай хүшөөгэй хажууда зогсожо байгаа хадаа агуу-ехэ поэдэй «Памятник» гэжэ шүлэгые досоогоо оруулха байһан байгаа гэжэ һананаб. Тэзд автор өөрөө бодожо үзэнэ ааб даа, — гэжэ Михаил Степанов хэлээ агша һэн. «Гулгэн нохой шүдэрхүү, залуу хүн эдирхүү» гэһэнһээ удхатай, би аха нүхэрэй энэ һанамжые (нимэрхүү һанамжаяа хожомынь Николай Дамдинов хэлэһэн юм) хэрэглээгүйгөө мүнөө гэмшэгшэб. Нэгэдэхэр, угсаата славянуудай үри һадаһан бэшэб, хоёрдохёор, баруун-хойто зүгһөө ерэһэн финнүүдэй таһарданан бэшэб, гурбадахяар, һэеы кибиткэ соо нүүжэ ябаһан хальмаг хүүхэн бэшэб, дүрбэдэхеэр, ойн орбондол урсатай ортон хамниганшье бэшэб гэжэ охор ухаандаа һанаһан байгаа хаб. Миниий эжын хэлэдэгэй ёһоор, одоол «тэнэг хүн тэнгэриһээ нэгэ наһаар аха!..».

1955 ондо Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ-дэ ороод һуражашье ябахадаа, би Уран зохёолшодой холбоондо ходо ошодог, эндэб зүбшэн хэлсэлгэнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабааддаг болоодоо, Тиимэнээ Михаил Степанов оршуулгын хүдэлмэридэ «шэхэсээ ороод байна» гэжэ дууладаг һэн бэзэб.

Нэгэтэ Максим Горькийн нэрэмжэтэ республиканска библиотекэдэ (тэрэ үедэ энэ библиотекэ Ленинэй үйлсэдэ ороодог һэн, мүнөө тэндэнь — городской библиотекэ) уншагшадтай уулзалга болоо бэлэй. 1959 ондо Москвада болохоёо байһан Буряадай литературын, искусствын II декадын үгтамжада тэрэ уулзалга зорюулагдаа һэн ха гэжэ мүнөө һанадагби. Буряад совет литературын удамаршад, залуу уран зохёолшод хабааддалсаа. Мүн энэ уулзалгеда Михаил Степанов байгаа. Михаил Николаевичай эллжээн боложо, тэрээндэ үгэ үгтөө һэн. Зохёохы ажал тухайдаа хэдыхэн үгөөр хөөрөөд, бэлигтэ буряад уран зохёолшо Чимит Цыдендамбаевай «Банзарай хүбүүн Доржи» гэжэ һонин романиие тон дуратайгаар оршуулһанаа, энэ хүдэлмэридөө сэдьхэлээ хананги байһанаа мэдүүлээд, Михаил Николаевич оршуулгаһаа хэнэг уншаха дураяа мэдүүлээ бэлэй. Хүн зон альга ташаба.

Харагшан ахатаяа, үшөө таабариша Даржай, Аламжа, Эрдэни гэдэг хубүүдэй бишыхан Доржын талада хони адуулһан тухай бүлэг уншагдаба. Михаил Николаевич ехэ ураннаар, гоёор уншажа шададаг хүн байһанаа гансата харуулаадхёо һэн гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Баабхай шэдэнэн мэтэ мэргэнээр таабари таадаг, харахан үнэтэй, гонзод гэһэн тархи соогоо тоо томшогүй олон таабари «хадагалжа» ябадаг Даржаа гансаараа хубүүдтэй туласалдажа, бухы таабариень таагаад, дохолон шабгансада, һохор үбгэндэ... аяга гурилаар, адха ороохоор, шэмхэ дабһаар, шэгшы сайгаар, шүдэгүй тармуураар, хухархай хажуураар, жэбэрхэй хутагаар, соорхой хурабшаар... бултыень худалдажа, эдир нүхэдэйнгөө хорые малтажа зобоохые, нааданшье һаа, тэсэшэгүй ехэ дорожолго мэтээр һанагдаһан энэ худалдаае саашань шагнаха аргагүй болоһон Доржын ухаанда «Холшогонуур Холхой хормой дороо хэлэтэй» гэһэн таабари гэнтэ һанагдаад, тэрэниень мэдэхэгүй байһан Даржаагай уурлажа, хүбүүнэй шэхэндэ аһажа, тэдэ хоёрой наншалдаһые буряадаар уншажа урдиһэн бидэнэр оршуулагшын үгэ бүхэниие тон һонороор шагнаһан байгаабди. Эхэ бэшэгтэнь хэр тааруугаар оршуулаа хаб, удхыень зүбөөр гаргаа ха гү ондоо оршуулагшад шэнги «өөрһөө нэмэһэн зүйл» гаргаагүй ха гү гэжэ Чимит Цыдендамбаевай түлөө жүтөөрхэн шагнажа һуу-һанаа элэзр һанагшаб. Буряад хэлэ мэдэхэ байһан бэшэшье һаа, хүнгэн бэшэ хүдэлмэридөө мүр бүхэнэй оршуулгые хэрэглэбэшье, Михаил Степанов «Банзарай хүбүүн Доржые» тон зүбөөр, һайнаар оршуулжа, эхэ хэлэнэйнь амташэмтые ород дээрэ харуулжа шадаа гэжэ ойлгодоо бэлэй.

Зүб, Михаил Степановай һайн амжалтые авторынь хубаалдаха эрхэтэй байгаа һэн бэзэ. Юуб гэхэдэ, Чимит Цыдендамбаев ород нүхэрэйнгөө хүдэлмэридэ оролсожо, ойлгодоогүй юумыень ойлгуулжа, тайлбарилжа үгэдэг эрхим консультант байһан байгаа.

Оршуулгын хүшэр ажалда түрүүшын ехэ амжалта түйлаһан М. Н. Степанов жэгүүртэй болоһон шэнги, саашадаа улам эдэбхитэйгээр оршуулга хэдэг болоо. 1981 ондо Буряадай номой хэблэлээр Чимит Цыдендамбаевай рассказуудай ном ород хэлэн дээрэ гараа һэмнай. Хара-хүхэ хатуу хальһатай тэрээхэн ном «Охапка степных цветов» гэжэ нэрэтэй.

Үнэхөөрөөшье, буряад талынгаа сэсэгүүдые тэбэри тэбэреэр түүгээд, хоншуу хангалыень бидэндэ түхөөжэ байһандал, Ч. Ц. Цыдендамбаев уран хурса хэлэтэй, сэдьхэлэй уянгатай, хүхюу шогтой рассказуудые бэшэдэг һааб даа. Авторай хойноһоо адли алхалалдажа, талын сэсэгүүдэй хоншуухануудыень тэбэри тэбэреэр адли түүлсэжэ ябаһан мэтэ, Михаил Степанов Чимит ахын рассказуудые мүн лэ һайнаар оршуулаа. «Хариин газарта», «Сэнхир сонхотой гэр», (ородоор «Дом с белыми ставнями» гэжэ нэрлэгдэнэй), «Эржэни», «Талын аадар», «Һүүлшын энеэдэн» ба бусад рассказуудые эхэ хэлэн дээрэнь уншаад, һүүлдэнь оршуулганууд тайнь сасуулжа үзэбэл, минии энэ сэгнэлтын удха ойлгодохо.

Хоца Намсараевич Намсараевай «Үүрэй толон» гэжэ роман ород хэлэн дээрэ бүри 1950 ондо оршуулагдажа хэблэгдэһэн байха. Тэзд тэрээхэн оршуулга эхэ бэшэгэйнь «шэгшыдэшье» хүрэхэгүйгөөр хэгдэһэн байгаа. Тиимэнээ энэ романиие дахин оршуулга тухай хөөрэлдөөн гаража, М. Н. Степанов хүндэтэ энэ хэрэгые һанаһанда хүрэмөөр бэелүүлһэн гээшэ. Мүн баһа рассказуудыень эрхим һайнаар оршуулжа, «Так было» гэжэ ном болгон гарганьень һананабди.

Михаил Степановай оршуулһан «Буряад онтохонуудые» ороодшье, буряадшье үхибүүдэй ната һүрэтэр уншаһые худөөгэй һургуулинуудай библиотекэнүүдэ хараха ушар тудагша. Оршуулгын һайн шанартайгаар хэгдэһье энэ ушар гэршэлнэ бэшэ гү?

Буряад арадай аман зохёолдо М. Степановай хандадаг байһан ушар тэрээндэ үшөө нэгэ олзо олгоһон байха. Эдир уншагшадта зорюулжа, прозоор найруулан бэшэһэн Гэсэр тухай зохёол тушаань би хэлэнэб. 115 нюуртай «Гэсэрэй хурса һэлмэ» («Карающий меч Гэсэра») гэжэ номынь 1964 ондо Улаан-Удэдэ барлагдаад, богонихон саг соо худалдагдашаһан байна. Мүнөө тэрэ ном олдохонь шухат болонхой.

Михаил Степановай оршуулганууд тухай манай шүүмжэлэгшэд, шэнжэлэгшэд үшөөл дэлгэрэнгы үгээ хэлээдүй гэжэ һанагдана. «Тургэн гол дээрэ» гү, али «Үүр хираанаар һүни һүндэг» гэһэн романуудаа бэшээшьегүй байһан һаа, өөрсэ янзын бэлигтэй энэ уран зохёолшо имагтал оршуулга хэһэн габьяагаараашье буряад литературын түүхэдэ хэтэдээ үлэхэ һэн.

Буряад ороние хоёрдохи тоонтомни гэжэ тоолодог байһан уран зохёолшо, дэлгэрэн сэдьхэлтэ интернационалист Михаил Николаевич Степановай түрэһөөр 75 жэлэй ой гүйсэбэ. 1914 оной мартын 14-дэ Ленинград хотодо түрэһэн энэ нүхэр журналистын замаар ерэжэ, 1938 онһоо Буряад орондо ажаһуугаа, наһанайнгаа түгэсэтэр ажаллаа.

**Ц. ДОНДОГОЙ.**

# ...НЭГЭ ...ССОР

...й Арадай эр... ...й гүрэнэй ко... ...ийн шиидхэбэ... ...овай нэрэмжэтэ ...й багшанарай ...ег шадабаритай ...ыулжа шедаа. ...агшанарай мэр... ...улгын институдай физико-матема... ...ые даагшаар то... ...ойна. Эндэшье ...ам орожо, баг... ...лмэрийн түрүү ...ые шэнжэлэх, ...эргтэ ехэ анха... ...юм.

...ов болон ...ов багшанарай ...педагогикын ка... ...лжэ захалаад, ...ийнин һуралсал... ...ска системэ хэ... ...темэзэр канди... ...таци хамгаалаа ...ршанарай теори ...далалгада, прак... ...лэзэ һайжаруул... ...Алексеевич он... ...хандуулдаг юм. ...педагогикын ка... ...р худэлхэлөө, ...шанарай дэдэ ...титудта студент... ...ай лагерь эм... ...Мүн лэ баг... ...һургуулинуудай ...рограммада хэ... ...эмжэ ябуулга... ...үүсхэлээр оруу... ...ой колхозны ...дурадтайгаар хэ... ...стемэ», «Хүдөө ...ажалнүүдтэ һу... ...лгэ» гэхэ мэ... «һургуулинуу... ...лгын худэлмэ... ...гын теори ба ...он асуудал дээ... ...худэлжэ байн... дэдэ һургуули... ...далай хэрэгтэ тэ... ...м хубита сэгнэг... ...Тармаевта про... ...эргэ олгогдо...

...т. МОЛОНОВ, ...педагогикын ...дые даагша, ..., педагогикын ...дэмэй доктор.

## ХОЦА НАМСАРАЕВАЙ ОЙН БАЯРТА ЗОРЮУЛАН

# НИИТЫН ЭРДЭМЭЙ ИНСТИТУДТА

Буряад совет литературын үндэһэ һууриг табигша Х. Н. Намсараевай түрэһөөр 100 жэлэй ойн баярта бэлэдхэл эхилэнхэй гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Энэ хэрэгтэ хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэдшье хубитаяа оруулалсажа байна. Жэшээлхэдэ, хэлэ бэшэгэй таһагай хүдэлмэрилэгшэ Г. Д. Дырхеева «Хоца Намсараевай прозоор бэшэгдэнэн зохёолнуудай хэлэнэй тухайлбариин-статистическэ модель» гэжэ темэзэр кандидадай диссертаци хамгаалһан юм. Энэ хадаа буряад хэлэнэй түүхэдэ түрүүшынхиеэ электронно-тоололгын машина (ЭВМ) хэрэглэһэн шэнжэлгэ болоно. Энэ хүдэлмэри бүтээхын тула ергагүй ехэ хэмжээнэй срёо ажал хэгдэнэн байха юм. Нэн түрүүн Х. Намсараевай прозаическа зохёолнуудай частотно словарь (ЭВМ) хэрэглэн зохёогдоһон байгаа. Тус словариин үндэһөөр тухайлбариин-статистическэ комплексно методико, эзргэсүүлэн сасуулгын болон лексико-морфологическа анализ хэрэглэн, Х. Намсараевай зохёолнуудай хэлэнэй онсо илгаагай олон янзын характеристикэ үгтэнэн, буряад бэшэмэл текстдэ хэлэнэй единицнүүдэй ямараар хубаарилагдадагай хуули ёһон тодорхойлогдоһон байгаа.

Х. Намсараевай зохёолнуудай хэлэнэй частотно словарь хадаа буряад хэлэ шэнжэлгэ болон заалгада угаа ехэ удха шанартай.

Харин тус словариие хэблэхэ хэрэгтэ түбэг тохёолдоод байна. Ушар юуб гэхэдэ, энэ словариие хэблэхэ талаар Буряадай научна түбэй захилые түсэбтөө оруулхаяа Буряадай номой хэблэл арсаад байна. Хубилган шэнэдхэлгын үедэ түрэл арадайнгаа эрдэм наукын, соёл болбосоролой хэрэгтэ иимээр хандаха гээшэмнай хайшаа ябадал болоноб?

### ЭРДЭМТЫН НЭРЭ ХҮНДЭ

Һаяхан Буряадай Ниитын эрдэмэй институдта Хельсинки хотоһоо далбагар ехэ бандероль хүрэжэ ерэбэ. Тэндэнь иимэ бэшэлгэтэй диплом байгаа гэбэл: «Д-р Валентин Рассадин, Таниие өөрынгөө хари гүрэнэй гэшүүнэзэр һунгаһанаа Финно-Угорско общество энэ документээр мэдүүлнэ. Тиихэдэ Танай научна габьяае мэдэржэ, саашадаашье обществын научна хүгжэлтэдэ Таниие туһа хүргэхэ бээз гэжэ найдагдана». Энэ шиидхэбэри хадаа тус обществын жэлэй суглаан дээрэ нёдондоной һүүл багаар абтаһан байгаа.

Финно-Угорско научна общество байгуулагдаһаар 100 гаран жэл болоһон түүхэтэй. Тэрэ обществын орган болохо тусхай журналда дэлхэйдэ мэдээжэ эрдэмтэд А. Кастрен, Г. Рамстедт, В. Томсен болон бусадай Түбэй Азиин, Сибириин болон хойто зүгэй арадуудай хэлэ, түүхэ, соёл болбосорол шэнжэлэн зохёолнууд толилогдоһон байха юм.

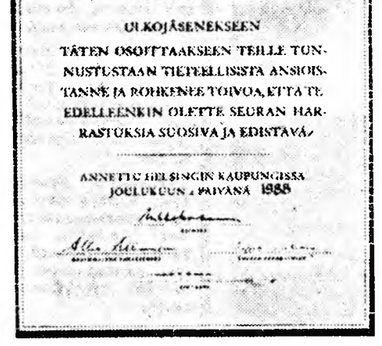

SUOMALAIS-UGRILAINEN SEURA
KUTSUU TÄLLÄ KIRJALLA TEIDÄT
Dr. Valentin Rassadin
OLKOJÄSENEKSEEN
TÄTEN OSOITTAAKSEEN TEHLLE TUNNUSTUSTAAN TIETEELLISSTA ANSIOISTANNE JA ROHKENEE TOIVOA, ETTÄ TE EDELLEENKIN OLETTE SEURAN HARRASTUKSIA SUOSIVA JA EDISTÄVÄ.
ANNETTU HELSINGIN KAUPUNGISSA JOULUKUUN 4 PÄIVÄNÄ 1988

Иимэ үнинэй научна обществын гэшүүн болохо гээшэ эрдэмтэ бүхэнэй нэрэ солын хэрэг болоно. Валентин Иванович Рассадин тофалар хэлэнэй лексикэ болон грамматикаар, тюркскэ-монгол хэлэнүүдэй харилсаан тухай зуу гаран научна хүдэлмэри бэшэжэ, манай ороноо гадна хилын саагуурлые мэдээжэ болоноой. Һаяхан РСФСР-эй һуралсал болбосоролой министерство В. И. Рассадинай зохёон дурадхаһан тофалар хэлэ бэшэгэй проект һайшаажа, тофалар букварь болон учебнигүүдые зохёохыень даалгаба.

Иимэ ехэ нэрэ үндөөрнь дашарамдуулан, В. И. Рассадиниие амаршалаад, тэрээндэ саашанхи амжалта хүсэе.

**ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. И. Рассадинда эльгэгдэһэн диплом.**

### ХЭЛЭ ШЭНЖЭЛГЫН ШЭНЭ ҺАЛБАРИ

Буряад хэлэ шэнжэлгэдэ үшөө нэгэ шэнэ һалбари нэмэбэ. Ушар юуб гэхэдэ, хэлэ бэшэгэй таһагай дэргэдэ социолингвистнүүдэй булэг байгуулагдаһаар жэлһээ үлэжэ байна. Тус булэгтэ хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидадууд Б. Ж. Будаев, Г. А. Дырхеева, Т. М. Дугаржапова болон аспирантка Э. Б. Балтухаева гэгшэд сроно.

Энэ булэгэйхид социолингвистическэ анкетэ, асуудалнуудые бэлдээд, хото, худеегөөр ябажа, шэнжэлгэ хэжэ эхилэнхэй. Саашадаа лингвистическэ, типологическа, социолингвистическэ арга методуудые хэрэглэхээр хараална.

Ород, буряад хэлэ эзргэ шэнжэлгын мүнөө үеын оршон байдалда хэлэ шэнжэлгээр тус бүлэгэй гол һууринуудай нэгые ээлхэ байһаниинь дамжаггүй. Эрдэм гэгээрэлэй хүгжэлгэ, арад зоной соёл болбосоролой һайжаралга, түүхын хүгжэлтые мэдэрхэ ябадалай дээшэлгэ хадаа буряад хэлые комплексноор шэнжэлхэ арга олгоно. Энэ асуудалаар мэдээжэ эрдэмтэд Т. А. Бертагаев, Ц. Б. Цыдендамбаев, Л. Е. Элиасов, У-Ж. Ш. Дондуков, А. А. Дарбеева, Л. Д. Шагдеров болон бусадай хэһэн шэнжэлгэнүүд шэнэ бүлэгэйхидтэ үльгэр жэшээ боложо үгэхэ эзргэтэй.

### ХУУШАН МОНГОЛ ХЭЛЭН ЗААГДАНА

Хэлэ бэшэгэй таһагай хүдэлмэрилэгшэ Г. С. Дугарова Улаан-Удын нэгэдэхи интернат-һургуулиин 6-дахи классуудай һурагшадта хуушан монгол хэлэ зааже эилбэ. Харуулан ойлгуулха зүйлнүүдые өөрөө бэлэдхэһэн, уншаха материалнуудыень олоор бүүлгуулһан байха юм. Үдөө нютагуудһаа ерэһэн бэлигтэй бүрэн хүбүүд, басагад элинсэг хулинсагайнгаа хэрэглэжэ байһан хэлэ бэшэгтэ абьяас оролдолго гарган һуража эхилбэ.

Г. С. Дугарова Ленинградай гүрэнэй университет дүүргэһэн, мүн монгол хэлээр кандидадай диссертаци хамгаалһан мэргэжэлтэ байха юм. Залуу эрдэмтын саашанхи замынь амжалтатай байг лэ гэжэ, Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэрөөр дашарамдуулан, үреэхэ дуран хүрэнэ.

### ТАТААРНУУДАЙ ХЭЛЭН ШЭНЖЭЛЭГДЭНЭ

Буряад орондоажаһуудаг татаарнууд өөрынгөө хэлэнһээ гадна ород, буряад хэлэнүүдые һайн мэд

ХҮН БА байгаали

# БАЙГАЛАЙ ЖАСА БИИ БОЛОБО

«Байгал хамгаалхын түлөө» жаса түрүүшынхээ нёдондо Эрхүүдэ байгуулагдажа, тэрэнние эмхидхэгшэд алдарта далайе аршалха хэрэгтэ олониитые элсүүлхэ талаар эдэбки түгэс ажал ябуулаа юм. Манай республикада энэ худалөөн эрхүүгэйхидһээ холо гээгдэжэ эхилһэн байгаа. Байгалай түлөө бултал һанаагаа зободог аабзабди даа. Тэрэ абарха зорилготойгоор бодото хэмжээнүүдые абаха болоходоо, маргаха үшаар үзэгдэдэг.

Имагтал хоёр һарын саана энэ жасые байгуулха талаар эдэбхитэдэй бүлэг Улаан-Удэдэмнай бии болоо һэн. Тэдэ хэдэн дахин сугларжа, шэнэ бүлгэмэй зорилго, бүридэл тухай хөөрэлдэһэн байна.

Ямар асуудал арсалдаатай байгааб гэхэдэ, Байгалай жаса нинтэ нэгэн байха гү, али Буряадта амяараа, эрхүүгэйхиһээ дулдыладаггүй жаса байгуулха гү? Зүбшэн хэлсэлгын эсэстэ нинтэ жаса байгуулха дурадхалтайгаар эмхидхэлэй конференцидэ гараха гэжэ шиидхэгдэбэ. Мун шэнэ жасын Устадэр байбашье КПСС-эй обкомой Политическэ гэгээрэлэй байшан соо дүүрэтэр зон сугларһан байгаа. Конференциин нэгдэхэ тухай урда тээнь радиогоор хэдэн удаа соносхогдоһон хэблэлдэшье тунхаглагдаһан байна. Тиигээдшье урдань үзэгдөөгүй, шанараараа шэнэ эмхи байгуулагдахань гэжэ зон ойлгоо ха юм.

Энээнһээ уламжалан, юу хэлэхээ һананабши гэхэдэ, дээрэнээ зүбшөөгдэнэн, дээрэнээ зарлагдаһан хэмжээ ябуулгамууд зогсолгын һажалуур үедэ зониие хэмгүй хашараанаа байгаа бшуу. Үндэснүүдыень хам шэбхэдэжэ, делегадуудайнь тарахагүйн тула милиционернүүдые харуулда табяад үнгэрдэг суглааануд мунөөшье зарим газарта үзэгдэдэг хаш.

Конференциин нэгдэхэ үедэ болоһон үшөө нэгэ үшэ эндэ һануулая. 11 хүнһөө бүридэһэн президиум һүнгаха гэһэн дурадхалай ороходо, зал соohоо нэгэ хүн бодожо, урданай гурим дагангүй, ёһотой хүдэлмэриин президиум 3 хүнһөө һүнгая гэжэ дурадхахадань, сугларагшадай олонхинь һайшаагаа.

Мун шэнэ жаса байгуулгын талаар республикын хүтэлбэрилхы зүүгээнүүд бага һэжэглэнги мергенги байна гү гэ хэзэр. Юундэб гэхэдэ байгаапида хохидолтой ямаршье барилгануудай хэгдэхэдэ, эндэ ажаһуудаг зонһоо огто һурадаг объект бүригдаа. Гол мурэнүүдэр модон урадхуулагдахаяа болёо. Гэбэшье Байгалые бүзаалгалгын хэмжээн доошоо ороногүй.

Иимэ эрхэ байдалда сэбэр үлөөдэһэгүй, али үлөөдэһэ бүгатай технологинуудые нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй. Мунөө Сэлэнгэмнай үзааданда хахан алдажа, ашай голтой амидарна гээшэ. Байгалые эсэлэн бүзаалаа гутаагаа һаа бүхы хүн түрэлтэнэй урда хаһүүсэгэбли гэжэ элидхэдэшэ һанууда. Тиигэхэдээ ГРЭС шагаг Голуута-Нуур хүрэхээ болиходоо, биологическа тэнсүүриинь алдагдажа байна гэжэ тэмдэглэдэг.

Алдарта далайн түлөө бүхы хүн түрэлтэнэй урда бидэнэй хаһүүсалгатай байһан тухай элидхэлшын бодолые Байгалай жасын Эрхүүгэй отделениин провлениин түрүүлэгшын үзэлга дүүргэгшэ М. Н. Хамарханова үргэлжэлүүлээ. Жэшээнь, далайе аршалха талаар бодого хэмжээнүүдэй абгаха байбань, энэ хэрэгтэ 1 миллион доллар дарь угэхэ тухай Хонбосто Штадуудай нэгэ бизнесмен дуулуулгдахэ тухайнь тодорхойгоор ойлгуулжа үгэхэ шухала. Мунөө Байгалдамнай канадска элодея гэжэ үргамал бии болоод, тон түргэнөөр далгаржа байгаа юм байна. Энэ үргамалые үгы хэжэ шадаагүй һаамнай тэрэ тарахадаа нуурыемнай одоол хахаажа, намагнаа оорэгүй болгоохо шанартай. Тиихэдээ тэрээндэ биологическа ямаршье дайсан олдоогүй, миил бэр хусоороо гү, али тусхай онһоон тухэгрэлгээр зулгаржа харха юм ха. Тиимэһээ Байгалай жасада ороһоон муные энэ үргамалые усадхалгадаг нэн туруун зорюулхэ хэрэгтэй гэжэ Эрхүүгэй түлөөлгшэ һанамжалаа.

Этнографическа музейн директоор А. А. Аханянов музейн гэр дэргэдэ дендропеок байгуулаад, тэндээ Буряадай Улаан номдо оруулагдаһан, манай нютагта үгы болохоо байгаа ан амитадые, үргамалнуудые харуулалан удхэхэ түсэбтэй байһанаа мэдуулээ. Тэрэнэй үндэһ һуури дээрэ экологическа түбшье байгуулхаар гэжэ тэрэ хэлээ.

Сэлэнгын ЦКК шадархи бранск һуурииние ондоо тээшэнь зоологэхэ тухай шиидхэбэри абтаа гэжэ газетэнүүд мэдээсэ һэн. Энэ һуурині эрэһэн дайнай ба ажалай ветеран М. М. Брянскиин үгэ олоной анхарал татаа. Энэ хүн 1958 ондо ЦКК-гай бариглдажа эхилхэдэ, тэндэхи колхозой туруулэгшэ байһан юм. Комбинадай бариглаһаа нютагай зоной арсаашье һаа тэрэ үедэ зоной һанамжа хэрэгсэгдэдэггүй байгаа ха юм даа. Хэрин мунөө ондоо тээшээ зоохэ болоходоо бидэ энэ шиидхэбэриһээ арсажа, комбинадые ондоо шэглэтэй болгохын түлөө дүүгаа үгэ нэбли гэжэ ветеран бэталаа.

Социалис Ажалай Герой ЛВРЭ-гэй ветеран Б. З. Поздеев Байгалые хорлогшо предприятинуудай хүтэлбэрилгэшэдые сүүдтэ үгэхэ һанаатайбди гэжэ Ветерануудай советэй зүгһөө мэдуулээ.

Байгалей жаса Эрхүүгэйхитэй нинтэ нэгэн байха гү, али үгы гү гэһэн асуудлаео конференцидэ хабаадагшадай дунда ехэ ерсалдаан гараа. Улаан-Удын залуушуулай гэр бүрэн комплексын советэй туруулэгшэ Ю. Ф. Хаданов Буряадтаа тусгаар жаса байгуулаад, хожомынь эрхүүгэйхидтэй ассоциациин эрхэтэйгээр нэгэдхэ гэжэ дурадхаа. «Правда Бурятии» газетын корреспондент А. Е. Куклин хоёр жаса байгуулаа һаа, эрхүүгэйхид хүнэйнгөө тоогоор бүлюу һэн туя, мунгэниинь амаршье ушарта манайхинаа улүү байха. Тиимэһээ тон адли тэгшэ эрхэтэй нинтэ жаса хэрэгтэй гэжэ тобшолоо.

Зүбшэн хэлсэлгын эсэстэ Байгалай нинтэ нэгэн жаса байгуулха гэжэ шиидхэгдээд, шэнэ бүлгэмэй Устав баталагдаа. Жасын советэ конференцидэ хабаадагшадай дундаһаа 80 гаран хүн һунгагдаа. Тэдэнэр 19 апрелиин эхээр Эрхүү хотодо учгэрхэ Байгалай жасын нэгэдлэгын конференцидэ хабаадахаяа ошохо

Улаан-Удэдэ болоһон Байгалай жасын эмхидхэлэй конференци үгэ бүляалдалгын эрдэмтэй эрхэ Байдалда үнгэрөөе. Гэбэшье зарим ушарта демократическа гурим нэгэ тэды хазагайруулагдаа гэжэ һанаараб. Жэшээнь, конференциин туруулэгшээр һунгагдаһан А. А. Хахалов зүбшэн хэлсэлгын үедэ урид бии болоһон эдэбхитэдэй бүлэгэй хараалһан зондо гол түлэб үгэ хэлүүлээ. Жасын советэй һунгалташье һанаһанда хүрэхөөр эмхидхэгдээгүй ха.

Тиибэ яабашье Байгалай жаса байгуулагдаба гээшэ. Тэрэнэй гол зорилгонь Байгалые хамгаалгада олониитын бүгээ арадай туһламжа үзүүлхэ ябадал болоно. Энэ зорилгоёо бэлэдхэ онол аргануud жасын Устав соо тодорхойлогдоо. Саашадаа шэнээр байгуулагдаһан һайн дуранай эмхиин советэй правлени жасын нютаг нютагай отделениинүүдые байгуулха талаар эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулха ёһотой.

Конференциин һүүлээр Байгалай жасын туруушынхээ һунгагдаһан советэй эмхидхэлэй заседани болоо. Тэндэ 11 хүнһөө бүридэһэн правлени һунгагдажа, туруулэгшээрнь А. А. Хахалов баталагдаа.

**Н. БАДМАРИНЧИНОВ.**

## Һурагшадай булан

# ӨӨҺЭДЫНЬ ДУРААР ЭМХИДХЭГДЭНЭ

Мухар-Шэбэрэй дунда һургуули һуралсалай шэнэ жэлһээ «Туршалгын» гэһэн нэрэтэй болоо юм. Энэ туршалгада багшанарһаа гадна һурагшад угаа дуратайгаар, эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадалсана.

Һургуулида нинтын даабари һурагшадта даалгаха, хубааха хүдэлмэри һайнаар табигдаһан байна. Тиихэдэ һургуулиин ажалай, дайшалхы болон алдар солын музей, автомобиль шудалха класс, хүүгэдэй театр, кафе болон бусад газаннуудта хэгдэхэ хүдэлмэри һурагша бүхэндэ тэдэнэрэй дурраар даалгагдажа үгтөө юм.

— Манай һургуулида һурагшадай ажалай дүрбэн кооператив байгуулагданхай. Жэшээнь, оёдолой, эдеэ хоол бэлдэхэ, уран дархашуулай, модон дээрэ гоё һайхан угалза гаргаха кооперативай гэшүүд өөһэд өөһэдынгөө шэлэн олоһон мэргэжэлээр хүдэлхэдөө, һайн шанартай продукци гаргахые оролдоно, — гэжэ ажалай һуралсалай талаар багша А. Е. Атучин омогорхоно.

Эдеэ хоол бэлдэдэг кооперативай гэшүүд хэшээлэйнгээ һүүлдэ үлөөд, талхаар элдэб янзын амтатай зүйлнүүдые бэлдэжэ, үетэндее худалдадаг болоо. Бүхы бариһан хилээмэ, бүүлхэнүүдээ наймаалжа дүүргэһэнэй удаа бригадын совет сугларжа, хэды шэнээн мунгэ суглуулһанайнгаа дүн гаргадаг, ороһон мунгэеэ өөһэдынгөө нөөсэлэлгын кассада оруулдаг заншалтай. Һүүлдэнь хэнэй, хэды шэнээн үдэрэй туршада худалһэнние тодоруулжа, мунгэн гэшүүдэй дунда тераагдана. Мун уран дархашуулай кооперативай хэһэн, бүтээһэн эдлэл нютагай ажалшадай дунда мэдээжэ болохой. Мэнэ һаяхана тус кооперативай хоёр гэшүүд районойнгоо ажаһуудалай-коммунальна ажахыда 114 түхэриг эй захил хэжэ, эгээл баян олзо оруулһан байна.

Кооперативай гэшүүд, 6-дахи классай һурагшад Коля Матвиевский, Сережа Красинский, Вася Юдинцев, Иван Гусляков гэгшэд бэлиг шадабаритай, уран гаргах мэргэжэлтэд болжо ябаһанаа харуулна.

Тус кооперативудай хэһэн түрүүшын алхамууд гансашье манай республика соо мэдээжэ болоо бэшэ. Хүршэ Шэтын областьһоо багшанар ерэжэ, дүй дүршэлтэйнь дүтөөр танилсана. Тиихэдэ эдэнэрэй туршалгын түрүүшын алхамууд тухай баримта фильм Эрхүүгэй кинохроникын хүдэлмэриилэгшэд бүүлгажа абаашаһан байна.

**Т. ПНЕВА.**

# ҮХИБҮҮД ОПЕРОДО ДУУЛАНА

Ажалай Улаан Тугай орденто авиационно заводой хүдэлмэришэдэй үхибүүдэй һурадаг 46-дахи дунда һургуулида Виктор Усовичой «Принцесса на горошине» гэһэн оперо табигдаба. Тус оперые искусствын 9-дэхи һургуулиин һурагшад бэлдэжэ, үетэн нүхэдтөө, түрэлхидтөө харуулба ха юм. Энэмнай һургуули соо һургуули нэгэдэжэ, оперно зүжэгүүдые найруулэн табиха арга боломжын бии байһые гэршэлбэ гээшэ. Хонгёо будүүн, нериншье хоолойтой дуушад, хүнгэн солбоноор хатаршад, тусхай хооройшье бүлэгүүд һургуулида бии болгогдсо юм.

Үхибүүд дуунай, хореографиин, үзэн һайханай отделениинүүдтэ ябажа, искусствын нюусануудтай дүтөөр танилсаһаа аргатай болоншой. Хүгжэм болон үзэн һайханай искусствын мэргэжэлтэй багшанар эдэнэрые һургана.

«Принцесса на горошине» гэһэн оперые режиссер Р. А. Петросян, хормейстер Т. В. Сазицкая, балетмейстер Н. Н. Чабанюк Солон бүсэд хүтэлбэрилэн бэлдэжэ, Соелой ордондо сугларагшадай урмыень хүлдэгее.

Оперын дүүрэхэдэ, эдир артистнуудта багтаа сэсэгүүд барюулагдажа, амаршалгын үгэнүүд хэлэгдэнэн байна.

Һургуулиин эдир артистнуудыг Улаан-Удэ хотын болон республикын хүдэо нютагуудаар ябажа, энэ зүжэгсэгээ, үетэнее, аха нүхэдее баярлуулаа юм.

**Т. СМОЛИНА,**
**искусствын һургуулиин директорэй орлогшо.**

ФОТОРЕПОРТАЖ

# УРЛАН БҮТЭЭЛГЭДЭ ДУРАТАЙГААР...

Улаан-Удын Железнодорожно районой эдир техникүүдэй станци Московско гудамжын 12-дохи гэрэ залгагдажа бэригдаһан багахан байшан соо оршоно. Һонирхожо, энэ станцида оробол, үхибүүдэй бүтээһэн элдэб модельнүүдые хаража гайхахаг, омогорхохог. Уйтаншагшье һаа, таатай зохидоог тааруулжа хэгдэнэн мастерской соо техническэ урлан бүтээлгын татасада абтажа, сүлөөгүй дархалжа байһан үхибүдые хаяхадаа, өөрөешье туршаад үзэхэ дуран эжэлүүдгүй хүрэхэ байха.

Бага классай һурагшад энэ станцида ерэхдээ, техническэ моделированиин эхин шатын кружогто ябажа эхилнэ. Тэдэнэр тус кружогой хүтэлбэрилэгшэ И. И. Проничевой хүтэлбэри доро урлан бүтээлгын нюусануудтай танилсана. Саашадаа энэ хэрэгтэ дүршэлтэй-хэнүүд болоходоо, өөһэдынгөө дурлаһан кружок шэлэжэ, ёһотойл зохёохы ажалаа эхилдэг юм. Тэдэнэй шэлэжэ боломоор олон кружок эндэ худалнэ: авиамодельнэ, судомодельнэ, ракетомодельнэ, радиотехническэ, фото-зураг, мун үзэг сохидог машинка дээрэ басагадые һургадаг байна.

Эдир техникүүдэй станциин директор А. Г. Ермолаев ажалдаа тон дуратайгаар хандадаг, баян дүй дүршэлтэ залуу һурэгтөө дамжуулые үнэнхэ зүрхэнһөө оролдодог хүн юм. Тэрэнэйнь гаршэ гэхэдэ, һурагшадайнь дундаһаа спортын 6 мастер, мастерта кандидадууд, разряднигууд үргажа гарһаһан байна. Тиихэдэ өөрөө Александр Георгиевич мун лэ һургуулиин нэһанһаа авиамоделизмэр һонирхоод, энэ спортын зүйлөөр манай республикынаа түрүүшын мастер болоһон юм гэжэ тэмдэглэлтэй.

Тиихэдэ А. Г. Ермолаевта заалгажа техническэ урлан бүтээлгэдэ дурлаад, багшынгаа хэрэг үргэлжэлүүлһэн хүбүүд олон. Жэшээнбэл, спортын мастернууд А. Унагаев — Улаан-Удын Октябрьска райондо авиамодельнэ кружогые хүтэлбэрилэгшөөр, М. Сосов — Камчаткын областьной эдир техникүүдэй станцида хүтэлбэрилэгшөөр, спортын мастерта кандидат С. Болонев — прибор бүтээлгын заводто техническэ спортын зүйлнүүдэй кружогые хүтэлбэрилэгшөөр хүдэлнэ.

Мунөөшье энэ станцида һураажа байһан хүбүүд муу бэшэ дунгүүдые түйлажа байнхай. Нёдондо жэлдэ техническэ спортын зүйлнүүдээр үнгэрһэн республиканска мурысөөндэ тус станциин команда илажа гарһаһан байна. Тиихэдэ Эрхүү хотодо үнгэрһэн зонын мурысөөндэ хабаадалсахадаа, энэл командын гэшүүд А. Чаинский, К. Батуев гэгшэд 2-дохи һуринуудые эзэлээ. Хэрин Д. Щекотов түргэн нинидэдэг модельнүүдэй бүтээгшэдэй дунда мурысэхэдөө, Буряадай АССР-эй шэнэ рекорд тогтоогоо һэн.

Эдир техникүүдэй станциса 400 гаран үхибүүд ябажа, техническэ урлан бүтээлгын кружогуудта һурана. Мун лэ энэ станциин филиалнуудта: дельтопланерна, картингын, кино бүүлгагшадай, үхибүүдэй «Энергетик» гэжэ клубта хамта дээрээ 200 гаран үхибүүд ябана. Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай индустриально-педагогическа факультетдэй 60 студентнэр недели бүхэндэ станцида ерэжэ, техническэ урлан бүтээлэй тусхай программаар хэшээл гарадаг. Программа шудалхадаа, тусхай шалгалта бэрижа, «Техническэ урлан бүтээлгын инструктор» гэһэн үнэмшэлгэ абаха болоно. Техническэ мэргэжэлэй ерээдүйн багшанарта энэ хэшээлнүүдэй тон түйтэй байхань дамжаггүй. Тиимэһээ энэ хаалгаан саашадаа үргэлжэлүүлэгдэхээр хараалгаа.

Тус станциин хэрэгтэй станогуудые, материалнуудые өөһэдөө бэлдэжэ олохо баатай болодог байна. Республикын ДОСААФ-ай баазын хүдэлмэрилэгшэдэй шадаха зэргээрээ туһалхые оролдодогыень һайшаалтай. Гадна ГАИ-гай Железнодорожно районой тамаг 27 мотоцикл үгэжэ, ехэ туһа үзүүлээ.

Урлан бүтээлгэдэ дуратай үхибүүд энэ станцида ябажа, сүлөө сагаа зүбөөр үнгэргэхынгөө хажуугаар, саашадаа мэргэжэл шэлэхэдэнь хэрэгтэй болохо дүй дүршэлтэй болоно, мун лэ ажалда, спортдо дуратайгаар хүмүүжүүлэгдэнэ.

**Г. ДАГБАЕВ.**

**ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Железнодорожно районой эдир техникүүдэй станциин директор, авиамодельнэ кружогой хүтэлбэрилэгшэ Александр Георгиевич Ермолаев хэшээлэй үедэ.**

**2. Радиотехническэ кружогой хүтэлбэрилэгшэ, үнинэй багша Михаил Никифорович Рязанов эдир радиотехникүүдэй дунда. 3. Машинистэнүүдэй кружогой хүтэлбэрилэгшэ, дүршэлтэй багша Галина Михайловна Любаева һурагшадаа шалгана.**

В. КОЛОДИНОЙ фото.

Спорт

## Һарилдаан

# ГЕРОЙН ДУРАСХААЛДА

Советскэ Союзай Герой Базар Ринчиногой дурасхаалда зорюулагдажа, дүрэ бүляалдалгын барилдаагаар бүхэроссин 26-дахи мүрысөөн Агын автономито округой Зудхэли һуриндэ болобо. Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй хэдэн хото городуудай, Монголой Чойбалсан хотын 103 барилдашад заншалта мүрысөөндэ хабаадаа.

Мүрысөөнэй болоһон үдэрнүүдтэ нютагай соёлой байшан соо хүн зон олоороо сугларжа, эгээл бэр хүсэтэй, гоё һайхан арга дүрэтэй Сүжигар хүдэр хубүүдэй түлөө эрэлгэ сэдьхэлээ хүсэлгэһэн халуунаар дэмжэһэн байха юм. Ушарынь гэхэдэ, энэ нютагайнгаа барилдаанда оролцогсо юм. Тиигэншьегүй яаха һэм даа. Юуб гэбэл, бэлигтэй бэрхэ барилдаашад, СССР-эй спортын мастернууд Аюр Цыренджэриев, Баяр Цыбенгармаев, Базарсада Цыбендашиев, Цэдэб Иванов болон бусад эндэһээ үргажа гаранхай.

Могойтын районой «Россия» колхозой барилдаашад командаараа илалта туйлаба. Хибэгэй эзэд хойдохи һуури эзэлээ. Согто-Хангилай команда гурбадахи шанда хүргэһэн байха юм.

«Динамо» бүлгэмэй атлетууд Буряад ороной спортын нэрэ хүндые хамгаалба. Спортын мастерта кандидадууд Болод Баясхаланов, Антон Батуев гэгшэд иимэ ехэ мүрысөөндэ түрүүшынхээ илажа гараа.

Б. Баясхаланов Агын округой Догой нютагта барилдаанай нюусгай танилсаад, мунөө Буряадаи багшанарай институдта һураажа байна. Тэрэ багаа бэлдэр нэнэчиса хойшо мастерой нормативэ дүүргэхэ зорилго үрдаа табинхай. Улаан-Удын 1-дэхи интернат һургуули дүүргэһэн Антон Батуев энэ институдта заочноор һурадаг юм. Тэдэнэр хоюулаа гоё һайхан арга дүрэтэй, бар хүсэтэй байнаа харуулаа. Тиигэжэ Б. Баясхаланов спортын мастер Д. Нанзатовые «будэрүүлжэрхёо».

Ивалгын спортын мастер Геннадий Гелсанов чемпион болобо. Ивалгын барилдашед емяараа команда табиһан байгаа. Түгэсхэлэй неаланда тэрэ багшанарай институдай студент, спортын мастера кандидат Гонгор Дугаровые диилэбэ.

«Динамо» бүлгэмэй түлөөлэгшэд спортын маастер В. Шестаков, технологическа институдай студент, спортын мастерта кандидат А. Бузин гэгшэд 74 килограммай шэгнүүртэ хоордохи, гурбадахи һуриннуудта гараа. Багшанарай институдай студент, спортын мастерта кандидат Алексей Цыренов 62 килограммай шэгнүүртэ табядахи һуури эзэлбэ.

Антон Батуев эрхим бэрхэ барилдаашан гэжэ тоологдоо. Эгээл хүнгэн шэгнүүртэ илалта туйлаһан Саяан Батуев (Зудхэли) залуушуулай дундаһаа бэлигтэй Сэрэх барилдаашан гэжэ тоологдоһон байгаа.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ спортын мастернууд Н. Дашиев, Г. Цындымеев, нэгэдхи разрядтай В. Балданов, хүндэшэг шэгнүүртэ Болд (МНР) гэгшэд илалта туйлаба. Хүндэ шэгнүүртэ спортын мастер Цэдэб Ивановтой тэнцэхэ хүн олдоогүй.

Мүрысөөн һайнаар эмхидхэгдэ. Барилдаашед гоё һайхан арга дүрэтэй харуулба. Монгол ороһоо ерэһэн айлшад гоё һайхан зураг мүрысөө эмхидхэгшэдтэ бэлэг болгон бэрюулаа.

**В. СЫДЕЕВ.**

# БАГГҮЙ ЕХЭЭР БАЯСУУЛАА

Манай районоор республикын кукольна театрай бүлэг артистнэр Буряадай АССР-эй габьяата артистка С. Бабуевагай удариделга доро «Үншэн сагаан ботогон» ба «Пропал рыжий клоун» гэһэн зүжэгүүдые харуулба. Саадуудай багашуул, һүүгүүлинуудай шабинар ехэ халуунаар эдэнние үгтаа. Артистнэр шедеврэ бэрхээр зүжэг нэсда табихаа гадна, театр тухайгаа хоорэжэ үгоо, буряад, монгол дуунуудые дуулаа, баяни, шүлэгүүдые уншаа. Хэжэнэй районой багашуул баггүй ехээр баясажа, халуун баяр тэдэнэртэ хүргэбэ.

**З. ШИРАПОВ.**

Кино, театрнуудта

**ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА**
Балет ЛЕБЕДИНОЕ ОЗЕРО — в 19-30.

**РУССКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ**
17 марта — премьера ДОН ХУАН — в 19-30.

**«ДРУЖБА»**
КАЖДЫЙ ОХОТНИК ЖЕЛАЕТ ЗНАТЬ — в 9-40, ОДИНОЧКА — в 11-20, 13-10, 16-10, 17-10, 19-10, 21 (удл.),

**«РОДИНА»**
ФИНИСТ — ЯСНЫЙ СОКОЛ — в 10, 16, БЛАНШ И МАРИ — в 12, 14, 18, 19-30 (удл.), 21-40.

**«ПРОГРЕСС»**
Красный зал — РУМБА — в 9, 12-30, 16, 19-30, ВЫСОКИЙ БЛОНДИН В ЧЕРНОМ БОТИНКЕ — в 10-50, 14-20, 17-50, 21-20. Синий зал — НА СЛЕДУЮЩЕЕ УТРО — в 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21.

**«ЭРДЭМ»**
ЧУДЕСНЫЙ ЛЕС — в 9-40, 12-40, КАЛОШИ СЧАСТЬЯ — в 11-10, 14-20, ШАГ (2 серии) — в 16, 18-30, 20-40.

**«ОКТЯБРЬ»**
МИО, МОЙ МИО! — в 9-50, ОСОЗНАНИЕ (2 серии) — в 11-20, 15-30, 18, 20-30, киноклуб «Красный, желтый, зеленый» — в 14.

**«АРШАН»**
ЗНАКОМСТВО (2 серии) — в 18-20, 21.

**«БАЙКАЛ»**
ПРИДИ СНОВА, ДОЖДЬ (2 серии) — в 18, 20-30.

**«ВОСТОК»**
БОЛЬШОЙ ПРИЗ — в 15-30, ШАГ (2 серии) — в 18, 21.

**ВИДЕОЗАЛ «ОКТЯБРЬ»**
ЗИГЗАГ УДАЧИ — в 11-30, В ДЖАЗЕ ТОЛЬКО ДЕВУШКИ — в 13, ВЕСЕЛЫЙ ДЕТЕКТИВ — в 15, ПАРЕНЬ, У КОТОРОГО БЫЛО ВСЕ — в 16-20, ЛЮБОВНЫЕ ПИСЬМА С ПОДТЕКСТОМ — в 20.

**ВИДЕОЗАЛ «ПРЕМЬЕРА»**
ПРИКЛЮЧЕНИЯ МАРКА ТВЕНА — в 10, ЛЮБОВНЫЕ ПИСЬМА С ПОДТЕКСТОМ — в 11-30, 13-30, БРАК ПО-ИТАЛЬЯНСКИ — в 15-30.

**ВИДЕОТЕКА (ул. Иванова, 19)**
СБОРНИК МУЛЬТФИЛЬМОВ — в 11, ЧИНГАЧКУК — БОЛЬШОЙ ЗМЕИ — в 12-30, ОСТРОВ ПОГИБШИХ КОРАБЛЕЙ (2 серии) — в 14, ПАРЕНЬ, У КОТОРОГО БЫЛО ВСЕ — в 16-20, ОШИБКА РЕЗИДЕНТА (2 серии) — в 17-50.

Сэхиг эхран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
**Москва.** 7.30 — «120 минута». 9.35 — Хүүгэдэй хоорнуудай конкурс. 10.20 — «Человек свиты» — уран һайханай фильм. 11.50 — Шэнэ һонин. 12.00 — Аяншалагшадай клуб. 13.00 — «Гремучая дюжина» — фильм-концерт. 16.30 — Шэнэ һонин. 16.40 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.50 — Хүгжэмтэ эрдэни зэндэмэни. 17.30 — «Эрдэм ухаан: теории, туршалга, бодото байдал». 18.15 — Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 19.15 — Соведүүдтэ — засаг. 19.45 — «Мунөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — Хубилган шэнэдхэлгэ: шиидхэгдэхэ асуудалнууд ба шиидхэбэринүүд. 22.00 — Время. 22.25 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45 — Багахан концерт. 23.00 — «Телевизионно танилсалга». Майя Плисецкая. 00.30 — «Мунөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА
**Москва.** 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.35 — Оршон тойронхи дэлхэймнай. 10.05, 12.05 — Немец хэлэн. 11.05 — Гэр бүлын ажабайдалай ёһо заншал. 11.35, 12.35 — Биологи. 9-дэхи класс. 13.05 — «Мария» — уран һайханай фильм. 14.10 — Шэнэ һонин. **Улаан-Удэ.** 17.30 — «Как стать богатым» — баримтата фильм. 18.30 — Байгал. 18.50 — Мультфильм. 19.00 — «Байгал — бүхэнаймнай баялиг». 20.00 — Залуушуулай программа. «Микрофон хүдэлгэдэбэ». 20.50 — Соносхолнууд. **Москва.** 21.00 — «Амгалан нойрогты, багашуул!». 21.15 — Альтын абяан зэдэлнэ. 22.00 — Время. 22.35 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45 — «Кафедра» — уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 23.55 — Долоон струнна гитара дээрэ нэгдэха. 00.15 — Хоккейгэр СССР-эй чемпионат. «Крылья Советов» — ЦСКА.

Редактор
**Р. Б. ГАРМАЕВ.**

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50 96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-63 08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66 76; отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56 23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60 21, 2-57-63, информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35 Н-03403. Заказ № 62. Индекс 04610